

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 232/2023-39

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného Advokátskou kanceláriou JUDr. Peter Rybár, s. r. o., Kuzmányho 29, Košice, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Peter Rybár, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 6 Cdo 108/2020 z 26. októbra 2022 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 6 Cdo 108/2020 z 26. októbra 2022 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 6 Cdo 108/2020 z 26. októbra 2022 **z r u š u j e a v e c v r a c i a** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **511,98 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 232/2023-20 z 20. apríla 2023 prijal v celom rozsahu na ďalšie konanie podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavnú sťažnosť sťažovateľa doručенú ústavnému súdu 20. januára 2023,

ktorou sa domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) označeným v záhlaví tohto nálezu. Navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie. Súčasne žiada priznať finančné zadostučinenie vo výške 500 eur a náhradu trov právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že v konaní vedenom na Okresnom súde Žiar nad Hronom (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 23 Csp 68/2017 sa sťažovateľ v právnom postavení žalobcu domáhal voči žalovanému () zaplata sumy 2 883 eur s príslušenstvom z titulu vydania bezdôvodného obohatenia. Sťažovateľ (ako fyzická osoba podnikateľ) uzavrel so žalovaným tri zmluvy o úvere, pričom poskytnuté finančné prostriedky použil na osobnú potrebu. S poukazom na spotrebiteľský charakter úverových zmlúv namietal, že neobsahujú podstatné náležitosti v zmysle zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a preto sa úvery považujú za bezúročné a bez poplatkov. Žalovanému okrem istiny uhradil aj dohodnutú odplatu, čím došlo na strane žalovaného k bezdôvodnému obohateniu.

3. Okresný súd rozsudkom z 13. apríla 2018 žalobu sťažovateľa zamietol, keďže právne vzťahy založené zmluvami o úvere nepovažoval za spotrebiteľské. Úverové zmluvy sťažovateľ uzavrel pod svojím obchodným menom () s uvedením identifikačného čísla a miesta podnikania. Zároveň obsahujú osobitne podpísané prehlásenie sťažovateľa, že finančné prostriedky sú poskytované na výkon podnikania. Okresný súd konštatoval, že len z tvrdenia sťažovateľa, že prostriedky použil na osobnú potrebu, a z jeho všeobecných tvrdení o bežnej praxi žalovaného označovať klientov obchodným menom spotrebiteľský charakter zmlúv nevyplýva. Sťažovateľom navrhnutý dôkaz (výsluch pracovníčky žalovaného) nevykonal, keďže touto svedeckou výpoveďou by podľa jeho názoru nemohol byť preukázaný tvrdený spotrebiteľský charakter zmlúv, keďže ich nespotebiteľský charakter vyplýva z ich obsahu.

4. Na základe sťažovateľom podaného odvolania Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom č. k. 13 Co 299/2018 z 20. novembra 2019 rozsudok okresného súdu ako vecne správny potvrdil.

5. Najvyšší súd napadnutým uznesením dovolanie sťažovateľa, ktorého prípustnosť vyvodzoval z § 421 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), odmietol ako neprípustné podľa § 447 písm. c) v spojení s § 422 ods. 1 písm. a) CSP (majetkový cenzus). Uviedol, že samotný štatút podnikateľa (uvedenia IČO) nevyklučuje automaticky fyzickú osobu spod spotrebiteľskej ochrany, keďže podstatný je charakter konania fyzickej osoby, teda či konanie, ktorého sa týka uzatvorená zmluva, je predmetom jej podnikateľskej činnosti. Následne konštatoval, že sťažovateľ neunesol dôkazné bremeno týkajúce sa preukázania jeho postavenia ako spotrebiteľa, keď nepreukázal, že finančné prostriedky použil na inú ako podnikateľskú činnosť. Zároveň prihliadol na to, že sťažovateľ opakovane (32-krát) uzavrel so žalovaným typovo rovnakú zmluvu. Uzavrel, že právny vzťah medzi sťažovateľom a žalovaným nie je možné považovať za spotrebiteľský a sťažovateľom položenú otázku považoval za akademickú. Námiatku o nevykonaní ním navrhovaného dôkazu nepovažoval za relevantnú, keďže nejde o opomenutý dôkaz, okresný súd svoje rozhodnutie svedka nevypočúť zdôvodnil zákonným spôsobom. Právne

posúdenie nastolenej právnej otázky krajským súdom bolo podľa najvyššieho súdu v súlade s vnútroštátnym i úniovým právom. Napadnuté uznesenie nadobudlo právoplatnosť 2. decembra 2022.

II.

Argumentácia sťažovateľa

6. Sťažovateľ v podanej ústavnej sťažnosti namieta, že

a) najvyšší súd sa dostatočne nezaoberal jednotlivými námietkami sťažovateľa v dovolaní (namietal nesprávne právne posúdenie kľúčovej otázky spotrebiteľského charakteru zmluvného vzťahu), pričom zároveň poukázal aj na procesné pochybenia (nevykonanie dôkazu), čím došlo k odmietnutiu poskytnutia spravodlivosti;

b) sťažovateľ zabezpečil na pojednávaní konanom 13. apríla 2018 účasť svedka, ktorého výpoveď mohla podľa jeho názoru prispieť k vyriešeniu právnej otázky o spotrebiteľskom charaktere úverových zmlúv. Okresný súd jeho návrh na vykonanie dôkazu zamietol s nedostatočným odôvodnením. Túto skutočnosť namietal sťažovateľ aj v odvolaní, no krajský súd na ňu nijako nereagoval. Svoju námietku zopakoval aj v dovolaní, pričom najvyšší súd konštatoval, že okresný súd svoje rozhodnutie svedka nevypočul zákonným spôsobom odôvodnil, no neprihliadol na to, že krajský súd sa touto námietkou vôbec nezaoberal. Z uvedeného sťažovateľ vyvodzuje, že najvyšší súd postupoval arbitrárne, keďže svojvoľne prehliadol bezdôvodné odmietnutie vykonania kľúčového dôkazu, na podklade ktorého by bol spotrebiteľský charakter úverových zmlúv bezpečne preukázaný. V tomto prípade by majetkový cenzus predstavoval iba dvojnásobok minimálnej mzdy a nebol by dôvod na odmietnutie sťažovateľom podaného dovolania;

c) najvyšší súd mal jeho v dovolaní uplatnenú námietku bezdôvodného odmietnutia vykonania dôkazu posúdiť podľa obsahu ako dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) CSP, ktorý by nebol limitovaný majetkovým cenzom;

d) najvyšší súd odmietol dovolanie bez uvedenia dostatočných odpovedí na všetky otázky, ktoré boli predmetom dovolania.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

7. Podpredsedníčka najvyššieho súdu vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti ponechala rozhodnutie o ústavnej sťažnosti na úvahe ústavného súdu a odkázala na vyjadrenie [REDAKOVANÉ], predsedníčky senátu, ktorá zotrvala na dôvodoch uvedených v napadnutom uznesení vedúcich k záveru, že vzťah medzi stranami sporu má nespotebiteľský charakter, a o odmietnutí dovolania sťažovateľa podľa § 422 ods. 1 písm. a) CSP. Zdôraznila, že po právoplatnom rozhodnutí veci už najvyššiemu súdu neprislúcha nanovo posudzovať prípustnosť či dôvodnosť dovolania.

8. Z vyjadrenia zúčastnenej osoby ([REDAKOVANÉ]) vyplýva, že sa stotožňuje s rozhodnutím v predmetnej veci, v ktorom bol charakter zmluvných vzťahov riadne a správne posúdený.

9. Sťažovateľ vo svojej replike zotrváva na dôvodoch podanej ústavnej sťažnosti, keďže ani vyjadrenia najvyššieho súdu a zúčastnenej osoby neobsahujú relevantné skutočnosti, ktoré by vyvracali alebo spochybňovali správnosť tvrdení v nej uvedenej.

10. Ústavný súd v súlade s § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože na základe podaní účastníkov a písomností predložených ústavnému súdu, ako aj s prihliadnutím na predmet konania je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie, resp. hlbšie objasnenie veci.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Podstatou ústavnej sťažnosti je namietané porušenie práv sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením najvyššieho súdu o odmietnutí jeho dovolania ako neprípustného pre nedostatočnú hodnotu sporu (majetkový cenzus), keď právny vzťah medzi sťažovateľom a žalovaným nepovažoval za spotrebiteľský (nesprávne právne posúdenie veci najvyšším súdom) a neprihliadol na bezdôvodné odmietnutie vykonania dôkazu, podľa sťažovateľa preukazujúceho spotrebiteľský charakter uzatvorených zmlúv.

12. Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav veci a aké skutkové zistenia a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úlohou ústavného súdu nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie veci všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojvôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchyľil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam.

13. Vzhľadom na to, že napadnutým uznesením najvyšší súd odmietol dovolanie sťažovateľa, ústavný súd dáva do pozornosti aj svoju ustálenú judikatúru, v zmysle ktorej otázka posúdenia, či sú alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu, t. j. najvyššieho súdu, nie do právomoci ústavného súdu. Otázka posúdenia prípustnosti dovolania je otázkou zákonnosti a jej riešenie samo osebe nemôže viesť k záveru o porušení označených práv sťažovateľa, samozrejme za predpokladu, že ide o riešenie ústavne udržateľné (m. m. IV. ÚS 239/2021, I. ÚS 679/2022, I. ÚS 183/2023).

14. Úlohou ústavného súdu bolo posúdiť, či najvyšší súd v okolnostiach danej veci poskytol sťažovateľovi súdnu ochranu v súlade s procesnými predpismi a v požadovanej kvalite a či v napadnutom uznesení ústavne akceptovateľným spôsobom vysvetlil dôvody odmietnutia dovolania sťažovateľa.

15. Sťažovateľ vyvodzoval prípustnosť svojho dovolania (len) z § 421 písm. b) CSP. Právnu otázku, ktorá dovolacím súdom ešte nebola riešená, vymedzil takto: „je uvedenie IČO, resp. uvedenie vyhlásenia o účele finančných prostriedkov do vopred pripraveného formulára úverovej zmluvy postačujúce na to, aby takúto úverovú zmluvu bolo možné automaticky považovať

za *nespotrebiteľskú*?“ Najvyšší súd v napadnutom uznesení považoval takto položenú otázku za akademickú, keďže samotný štatút podnikateľa, resp. uvedenie identifikačného čísla, nevyklučuje automaticky fyzickú osobu spod spotrebiteľskej ochrany, k čomu v prejednávanej veci pristúpila skutočnosť, že sťažovateľ nepreukázal použitie finančných prostriedkov na iný než podnikateľský účel [vyznačený v predmetnej zmluve; (táto skutočnosť pritom predstavuje skutkový stav, ktorým je najvyšší súd viazaný)]. Zároveň konštatoval, že právne posúdenie sťažovateľom nastolenej právnej otázky krajským súdom bolo súladné s vnútroštátnym i úniovým právom. Podľa najvyššieho súdu v prejednávanej veci nešlo o spor s ochranou slabšej strany, preto bol toho názoru, že dovolanie nespĺňa zákonom stanovený majetkový cenzus, a preto ho odmietol ako neprípustné podľa § 447 ods. 1 písm. c) CSP.

16. Inými slovami, z odôvodnenia napadnutého uznesenia najvyššieho súdu možno vyvodiť, že pre odmietnutie dovolania sťažovateľa vzhľadom na viacero dôvodov, 1. majetkový cenzus, 2. sťažovateľom formulovanú právnu otázku považoval za akademickú (teda ako otázku, od ktorej nezáviselo rozhodnutie krajského súdu), 3. no zároveň právne posúdenie nastolenej otázky odvolacím súdom považoval za súladné s vnútroštátnym (dokonca) i úniovým právom.

17. Predmetom dovolacieho prieskumu disponuje v prvom rade dovolateľ, ktorý je v dovolaní povinný označiť dovolacie dôvody, ktorými sú vady zmätočnosti podľa § 420 CSP a nesprávne právne posúdenie veci, a riadne odôvodniť, na základe akých skutočností je uplatnený dovolací dôvod daný. Dovolací súd je v zmysle § 440 CSP viazaný dovolacími dôvodmi. Viazanosť dovolacími dôvodmi znamená nielen jeho nemožnosť prekročiť rámec dovolacieho prieskumu tak, ako ho vymedzil dovolateľ, ale aj povinnosť vyčerpať celý jeho obsah v prvom rade zodpovedaním otázky prípustnosti dovolania a následne vysporiadaním sa s dôvodmi dovolania. Obe otázky musia byť zodpovedané preskúmateľným a odôvodneným spôsobom (IV. ÚS 586/2020).

18. Účelom dovolania podaného z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia veci nie je vyvolať neobmedzený prieskum zákonnosti rozhodnutia odvolacieho súdu ako celku, ale vyriešenie právnej otázky, na ktorej posúdení bolo napadnuté rozhodnutie založené a ktorá z hľadiska jej vymedzenia spadá pod niektorý z dôvodov prípustnosti dovolania uvedených v § 421 ods. 1 CSP. Z hľadiska nárokov, ktoré dovolací súd kladie na formuláciu dovolania, resp. dovolacej otázky a jej následného subsumovania pod konkrétny dôvod prípustnosti dovolania, je ústavný súd následne oprávnený posudzovať, či príliš formalistický prístup najvyššieho súdu nevedol v konkrétnej veci k odopretiu práva dovolateľa na prístup k súdu v materiálnom zmysle (IV. ÚS 134/2023, IV. ÚS 323/2021).

19. Ústavný súd preto ďalej skúmal, či napadnuté uznesenie môže obstať z materiálneho hľadiska a či ho možno považovať za ústavne udržateľné z hľadiska zodpovedania otázky prípustnosti dovolania, ako ju vymedzil sťažovateľ.

20. K formálnemu podnikateľskému označeniu osoby, ktorá vstupuje do záväzkov s dodávateľom a k praktikám dodávateľov, ktorí spotrebiteľa *de iure* zbavujú právnej ochrany, sa vyjadruje aj odborná literatúra. Veritelia finančných služieb vyvinuli početné modely a techniky vymedzenia a zachytenia účelu úveru, ktorých cieľom bolo dosiahnuť vyhlásenie spotrebiteľa o tom, že účel zmluvy a poskytovanej služby sa spája s konaním osoby vo sfére predmetu jej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti (napr. inštruovanie obchodných zástupcov, aby všetci dlžníci v spotrebiteľských zmluvách ako účel vyznačovali podnikanie, povolanie, zamestnanie, inú obchodnú činnosť a pod., resp. výslovné vypísanie účelu úveru alebo vyhlásenie o tom, že účelom poskytnutia úveru je výplata jeho podnikateľských záväzkov, výplata miezd zamestnancov a pod.).

Všetky uvedené praktiky predstavujú nekalé konanie ingerujúce do autonómie osoby spotrebiteľa s negatívnym následkom smerujúcim k zbaveniu jeho spotrebiteľskej ochrany. Žiadna z uvedených praktík však v konečnom dôsledku neprivodzuje relevanciu tohto nekalého konania, ktorá by akýmkoľvek spôsobom mohla ovplyvniť skutočný spotrebiteľský štatút osoby. Na tento účel je totiž potrebné vychádzať z tzv. skutočného účelu zmluvy, ktorým nie je, resp. nemusí byť účel formálne v zmluve deklarovaný. Skutočný účel zmluvy musí byť medzi stranami a osobitne pred decíznym orgánom preukázaný hodnoverne do tej miery, že nemôžu byť pochybnosti o tom, či osoba poskytnutý úver skutočne použila na záväzky v rámci predmetu svojej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti, alebo či prostriedky použila na osobné účely. Iba v prípade jasného preukázania existencie skutočného účelu zmluvy, a teda i záväzku možno jednoznačne ustáliť, či ide alebo nejde o spotrebiteľský vzťah (porov. Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedláčko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2019. s. 529.).

21. Najvyšší súd v napadnutom uznesení síce správne poukázal na skutočnosť, že samotné uvedenie identifikačného čísla v zmluve ešte nevylučuje spotrebiteľský vzťah, ale podstatný pre toto posúdenie je charakter konania fyzickej osoby, a teda či dané konanie, ktorého sa týka uzatvorená zmluva, je predmetom podnikateľskej činnosti fyzickej osoby, napokon však uzavrel, že sťažovateľ „nepreukázal, že by predmetné finančné prostriedky použil na inú ako podnikateľskú činnosť“. Túto skutočnosť pritom považoval dovolací súd za jasne preukázanú a zároveň predstavujúcu skutkový stav, ktorým je v zmysle § 442 CSP viazaný.

22. Uvedený záver pritom kontrastuje so záverom prezentovaným okresným súdom v bode 17 odôvodnenia jeho rozsudku, podľa ktorého „skutočnosť, na aký účel boli poskytnuté prostriedky skutočne použité, je pre posúdenie, či sa jedná o spotrebiteľský vzťah bez právneho významu“, resp. keď odôvodnil nevykonanie dôkazu navrhnutého sťažovateľom tým, že touto svedeckou výpoveďou by nemohol byť preukázaný tvrdený spotrebiteľský charakter uzatvorených zmlúv tým, „že ich nespotebiteľský charakter vyplýva z obsahu predložených písomných zmlúv“, potvrdený ako vecne správny aj krajským súdom.

23. V rámci uvedeného sa javí odôvodnenie uznesenia najvyššieho súdu ako rozporuplné, nezohľadňujúce okolnosti konkrétnej prejednávanej veci a jeho záver o nespotebiteľskom charaktere predmetných zmlúv ako arbitrárny.

24. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti podanej proti uzneseniu najvyššieho súdu zdôrazňuje svoju nespokojnosť s tým, ako sa najvyšší súd vysporiadal s jeho opakovane vznášanou námietkou nevykonania navrhovaného „kľúčového“ dôkazu (výsluch svedka – mandátára žalovaného k okolnostiam uzatvárania predmetných úverových zmlúv). K tejto námietke [vznesenej v rámci dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP] najvyšší súd uviedol, že nejde o opomenutý dôkaz, keďže jeho nevykonanie okresný súd zdôvodnil.

25. V reakcii na tvrdenie sťažovateľa, že bezdôvodné odmietnutie vykonania kľúčového dôkazu je potrebné z hľadiska jej obsahu posudzovať ako dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) CSP, ktorý nie je limitovaný majetkovým cenzom, ústavný súd s odkazom na § 440 CSP uvádza, že dovolací súd je viazaný vymedzením dôvodu, pre ktorý sa rozhodnutie odvolacieho súdu považuje za nesprávne. Právna úprava pripúšťa dva dovolacie dôvody, prvý spočíva v zmätočnosti napadnutého rozhodnutia (§ 420), druhý v nesprávnom právnom posúdení veci odvolacím súdom (§ 421). V porovnaní s pôvodnou úpravou (§ 242 ods. 1 druhá veta Občianskeho súdneho poriadku

účinného do 30. júna 2016) súčasná úprava už neumožňuje súdu prihliadať na vady zmätočnosti *ex offo*. Podľa § 440 CSP dovolací súd je viazaný dovolacími dôvodmi. Tento postup súvisí s dôsledným zachovávaním dispozičného princípu a princípu právnej istoty, ako aj procesnej zodpovednosti strán za ochranu svojich práv. Odstraňovanie nedostatkov rozhodnutia a konania jemu predchádzajúceho prostredníctvom opravných prostriedkov je v dispozícii strán konania. Dovolací súd je teda viazaný tým, čo dovolateľ považuje za nesprávne (porov. Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2022, s. 1618 a nasl.). Skutočnosť, že na túto námietku najvyšší súd vôbec nejakým spôsobom reagoval v rámci uplatneného dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP, nezakladá nesprávnosť napadnutého uznesenia ani porušenie namietaných práv sťažovateľa.

26. V zhode s najvyšším súdom aj ústavný súd opakuje, že samotný štatút podnikateľa nevyklučuje spotrebiteľskú ochranu. Je potrebné vychádzať z tzv. skutočného účelu zmluvy, ktorým nie je, resp. nemusí byť účel formálne v zmluve deklarovaný. Iba v prípade jasného preukázania existencie skutočného účelu zmluvy, a teda i záväzku možno jednoznačne ustáliť, či ide alebo nejde o spotrebiteľský vzťah. V zmysle uvedeného by vo všeobecnosti výpoveď svedka, ktorý so sťažovateľom uzatváral úverové zmluvy, nemohla prispieť k ustáleniu skutočného charakteru predmetných úverových zmlúv, keďže by nebola spôsobilá preukázať použitie poskytnutých finančných prostriedkov na iný účel ako podnikateľskú činnosť. Na tomto mieste je však nevyhnutné prihliadnúť na konkrétne okolnosti prejednávanej veci, keď okresný súd (nesprávne) ustálil charakter predmetných zmlúv iba na základe ich obsahu s ohľadom na to, že ich sťažovateľ uzavrel pod svojím obchodným menom, prideleným identifikačným číslom a miestom podnikania a zároveň obsahujú osobitné podpísané prehlásenie sťažovateľa, že finančné prostriedky sú poskytnuté na výkon podnikania. Prezentovaný záver okresného súdu pritom obstál v odvolacom aj dovolacom konaní. Preto možno pochopiť snahu sťažovateľa domôcť sa vykonania tohto podľa jeho názoru „kľúčového“ dôkazu aj v podanej ústavnej sťažnosti. Ako už bolo uvedené, pri ústavne konformnom posúdení ne/spotrebiteľského charakteru predmetných zmlúv by však tento dôkaz podstatnú úlohu nezohrával. Uvedené zároveň spochybňuje záver najvyššieho súdu o akademickosti v dovolaní formulovanej otázky, ktorý nereflektuje realitu prejednávanej veci.

27. Okresný súd v bode 18 svojho rozsudku zároveň konštatoval, že „v občianskom súdnom konaní sporového charakteru spočíva dôkazné bremeno na žalobcovi... ak strana nesplní svoju dôkaznú povinnosť, súd nemá povinnosť vykonávať iné dokazovanie“, v reakcii na skutočnosť, že sťažovateľ nepredložil úplné znenia predmetných zmlúv vrátane všeobecných obchodných podmienok.

28. V tejto súvislosti ústavný súd upriamuje pozornosť na § 295 CSP, ktorý predstavuje jedno z kľúčových ustanovení prelamujúce dispozičný princíp v civilnom procese s cieľom poskytnúť spotrebiteľovi čo najväčšiu mieru ochrany jeho práv garantovaných hmotným právom. Možnosť vykonať aj nenavrnuté dôkazy úzko súvisí s povinnosťou *ex offo* kontroly neprijateľných zmluvných podmienok. Judikatúra Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“) rovnako zaväzuje súd aby v prípade potreby *ex offo* prijal potrebné opatrenia na vykonanie dokazovania s cieľom doplniť súdny spis tým, že účastníkov konania pri dodržaní kontradiktórnosti vyzve, aby mu predložili vysvetlenia a doklady potrebné na tento účel (SDEÚ vo veci C-511/17, Lintner). V judikatúre Súdneho dvora nachádzame odpoveď aj na ďalšiu otázku, ktorej zodpovedanie nie je vo vnútroštátnom práve výslovne regulované: Je súd oprávnený vykonávať dôkazy bez návrhu v situácii, keď nie je ustálené, či je predmetom konania spotrebiteľský spor na účel klasifikácie

tohto sporu? Smernica Rady 93/13/EHS podľa vyššie citovanej judikatúry vyžaduje od vnútroštátneho súdu *ex offico* nariadiť vykonávanie dôkazov s cieľom zistiť, či ustanovenie nachádzajúce sa v zmluve, ktorá bola uzavretá medzi dodávateľom a spotrebiteľom, patrí do pôsobnosti tejto smernice. Táto možnosť priznaná súdu bola posúdená ako nevyhnutná pre to, aby bola pre spotrebiteľa zabezpečená účinná ochrana, najmä s ohľadom na nezanedbateľné nebezpečenstvo toho, že tento spotrebiteľ o svojich právach nevie alebo má ťažkosti s ich uplatnením (SDEÚ vo veci C-240/98 až C-244/98, Océano Grupo Editorial SA.). Keďže súd posudzuje, či ide o spotrebiteľský spor v zmysle § 290 CSP, je vykonanie dôkazov aj v tejto situácii nevyhnutné. Tento záver sa zároveň na základe argumentu racionálnosti dá odvodiť aj z ustanovení vnútroštátneho práva, pretože v opačnom prípade by § 290 až § 300 CSP boli za určitých okolností nepoužiteľné. V súvislosti s § 295 CSP je v individuálnych spotrebiteľských sporoch potrebné aplikovať aj § 132 ods. 3 CSP. Nemôže byť na ťarchu spotrebiteľa, ak v žalobe iba označí, ale nepripojí všetky dôkazy na podporu svojich tvrdení. V dôsledku informačného deficitu, ktorý je pre spotrebiteľa v spotrebiteľských sporoch obvyklý, musí dôkaznú povinnosť za spotrebiteľa suplovať súd, a to aj v prípade, ak spotrebiteľ nepredložil alebo nemôže predložiť dôkazy vlastnou vinou. Obdobné platí aj v prípade, ak je spotrebiteľ žalovaný a nepripojí všetky dôkazy k vyjadreniu k žalobe (porov. Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2022. s. 1157.).

29. Povinnosť skúmať skutočný účel zmluvy sa pritom prirodzene spája s dôkazným bremenom dodávateľa. V každom konaní, ktorého predmetom budú práva a povinnosti spotrebiteľa, ak bude súčasne spochybňovaný jeho štatút, bude povinnosťou dodávateľa preukázať, že spotrebiteľ konal v rámci predmetu svojej obchodnej alebo podnikateľskej činnosti. Dôkazná povinnosť dodávateľa plynie z povinnosti odbornej starostlivosti a je potvrdená aj skutočnosťou, že celý proces kontraktácie ovláda dodávateľ. Ak teda dodávateľ v každom jednom spornom prípade za použitia prostriedkov známych pre dôkazné konanie neunesie dôkazné bremeno preukázania štatútu nespotebriteľa, bude sa mať za to, že osoba je vždy spotrebiteľom, ktorému patrí spotrebiteľská právna ochrana (porov. Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2019. s. 529.).

30. Ústavný súd pripomína, že jeho úlohou nebolo nanovo vyhodnocovať skutkové a právne okolnosti prípadu a nahradiť závery všeobecných súdov svojím vlastným názorom, ale presvedčiť sa, že závery všeobecných súdov nie sú prejavom svojvôle, ktorá by mohla mať za následok porušenie práv sťažovateľa. Napriek tomu, že sám najvyšší súd v bode 16 napadnutého uznesenia konštatoval, že v prejednávanej spore je rozhodujúce posúdenie, aký charakter má záväzkový vzťah medzi sťažovateľom a žalovaným, tým, že nezohľadnil už uvedené východiská, jeho záver o ne/spotrebiteľskom charaktere predmetných zmlúv a na to nadväzujúci záver o nesplnení zákonom stanoveného majetkového cenzu, o akademickom charaktere v dovolaní formulovanej otázky, ako aj o súladnosti právneho posúdenia nastolenej právnej otázky krajským súdom s vnútroštátnym i úniovým právom stráca na presvedčivosti a, naopak, nadobúda arbitrážny charakter.

31. Vzhľadom na uvedené ústavnému súdu neostáva iné než pri uprednostnení materiálneho prístupu k ochrane ústavnosti konštatovať, že najvyšší súd sa s podaným dovolaním sťažovateľa nevysporiadal ústavne udržateľným spôsobom.

32. Na základe všetkých už uvedených skutočností podľa ústavného súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jeho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výrokovej časti tohto nálezu).

33. Z textu čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy zjavne vyplýva, že ak ústavný súd vysloví, že právoplatným rozhodnutím orgánu verejnej moci boli porušené ústavou chránené práva alebo slobody, tak zároveň aj zruší také rozhodnutie. Zo skutočnosti, že ústavný súd rozhodol o porušení práv sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, objektívne vyplýva jeho povinnosť zrušiť napadnuté rozhodnutie. Preto napadnuté uznesenie najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výrokovej časti tohto nálezu).

IV.

Vrátenie veci na ďalšie konanie a primerané finančné zadosťučinenie

34. Pri rozhodovaní o tom, či ústavný súd využije svoju právomoc vrátiť vec na ďalšie konanie v tom-ktorom prípade, ústavný súd vyhodnocuje najmä, či vrátenie veci na ďalšie konanie môže prispieť k efektívnej ochrane práv sťažovateľa, ktoré boli porušené, ako aj skutočnosť, či je náprava protiprávneho stavu vrátením veci na ďalšie konanie v posudzovanom prípade z právneho či faktického hľadiska možná.

35. Majúc na pamäti, že rozhodnutie najvyššieho súdu o podanom dovolaní musí zodpovedať nie len právnej úprave, ale aj procesnej aktivite dovolateľa, ústavný súd uvádza, že hoci je najvyšší súd viazaný dovolacími dôvodmi, vzhľadom na skutočnosť, že v priebehu celého konania pred všeobecnými súdmi nebol sťažovateľom tvrdený spotrebiteľský charakter predmetných zmlúv ani jedným orgánom verejnej moci posúdený ústavne súladným spôsobom, bude úlohou najvyššieho súdu poskytnúť sťažovateľovi náležité odôvodnenie takéhoto posúdenia s prihliadnutím na konkrétne okolnosti prejednávanej veci.

36. Sťažovateľ zdôvodnil svoj návrh na priznanie primeraného finančného zadosťučinenia tiesnivými pocitmi strachu, neistoty a odmietnutia ochrany zo strany najvyššieho súdu.

37. Priznanie primeraného finančného zadosťučinenia prichádza do úvahy najmä v prípadoch, keď vzhľadom na charakter porušenia základných práv a slobôd sťažovateľa nie je možné zaistiť úplnú nápravu zrušením rozhodnutia, opatrenia alebo uvedením do pôvodného stavu a rozhodnutie ústavného súdu konštatujúce porušenie základných práv a slobôd sťažovateľa nepredstavuje ani v kombinácii s ďalšími opatreniami na zabránenie pokračovania v porušovaní základných práv a slobôd v budúcnosti dostatočnú nápravu zisteného porušenia ústavnosti. Spravidla prichádza priznanie primeraného finančného zadosťučinenia do úvahy v konaniach, v ktorých sťažovatelia namietajú porušenie práva na rozhodnutie veci v primeranej lehote zaručeného čl. 6 dohovoru, resp. porušenie záruk obsiahnutých v čl. 5 dohovoru (s odkazom na ustálenú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, porov. *Macejková, I., Bárány, E., Baricová, J., Fiačan, I., Holländer, P., Svák, J. a kolektív: Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2020. s. 1043 a nasl.*).

38. Ústavný súd v tejto súvislosti konštatuje, že vyslovenie porušenia práv sťažovateľa podľa ústavy a dohovoru a zrušenie napadnutého uznesenia najvyššieho súdu a vrátenie veci na ďalšie konanie najvyššiemu súdu postačuje k tomu, aby sa veci sťažovateľa zabezpečila náprava

spočívajúca v ústavne akceptovateľnom a spravodlivom rozhodnutí. Ústavný súd návrhu sťažovateľa na priznanie finančného zadosťučinenia preto nevyhovel (bod 4 výrokovej časti tohto nálezu).

V.

Trovy konania

39. Ústavný súd podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde priznal sťažovateľovi náhradu trov právneho zastúpenia za 1 úkon právnej služby vykonaný v roku 2022 (prevzatie, príprava zastúpenia) v sume 193,83 eur a režijný paušál v sume 11,63 eur, a za 1 úkon právnej služby vykonaný v roku 2023 (podanie ústavnej sťažnosti) v sume 221,19 eur a režijný paušál v sume 12,52 eur, t. j. spolu sumu 426,65 eur (§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3 a § 16 ods. 3 vyhlášky) zvýšenú o DPH, spolu 511,98 eur (bod 3 výrokovej časti tohto nálezu).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 15. augusta 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu